Sosialisering av valper

Alle oppdrettere ønsker å sende sine valper ut i verden med den best mulige starten. Alle valpekjøpere ønsker seg en sosial og veltilpasset hund. Så hva kan oppdretter og valpekjøper gjøre for å sikre valpen den optimale start på livet?

Tekst og foto: Anne L. Buvik

Vi snakker om sosialisering av valper, og om pregning. Begrepene brukes om hverandre, og tidvis også feilaktig eller upresist. Pregning handler om at dyret lærer å identifisere seg med sin egen art. Hos noen dyrearter, som for en del fugler, foregår denne prosessen lynraskt. Begrepet ble innført av en av pionerene i atferdsforskning, østerrikeren Konrad Lorenz, som også fikk Nobelprisen for sin forskning. Lorenz var til stede da et kull med gåsunger ble klekket, ungene ble preget på ham, og han ble «gåsemor» til ungene var store nok til å klare seg selv.

Hos hunder tar pregningsprosessen lengre tid, og foregår i valpekassa mens valpene er svært unge. Den er, under normale omstendigheter, utenfor vår kontroll. For oss som hundeeiere og oppdrettere er sosialiseringsprosessen den delen vi til en viss grad kan styre og påvirke.

Rase- og individforskjeller

– Den viktigste perioden for sosialisering er i tidsrommet 5-14 uker, uten at vi skal henge oss alt for mye opp i datoer. Det er ganske store forskjeller, både individuelt og mellom de ulike raser, sier veterinær og atferdskonsulent Gry Eskeland. Hun har jobbet med adferd hos hund siden veterinærstudiene tidlig på 90-tallet, og driver i dag Nedre Glomma Dyreklinikk i Fredrikstad, hvor hun også tilbyr atferdskonsultasjoner.

Nær kontakt med mennesker er selvsagt det aller viktigste i denne perioden. Valpene behøver å treffe flest mulig ulike mennesker – barn og voksne, menn og kvinner, gamle og unge, for å bli trygge og lære seg å kommunisere best mulig.

– Variasjonen mellom rasene er stor – en labrador trenger kanskje bare å treffe ett eller to mennesker for å elske alle, men en belgisk fårehund kan ha langt større behov for å møte mange ulike. Det handler om å gjenkjenne og identifisere seg med andre arter. Det er også fint om valpene tidlig får kontakt med andre typer dyr, spesielt om de skal bo i et miljø med for eksempel katter, hester eller sauer, sier Eskeland.

Større kunnskap

Kunnskapen omkring sosialisering og miljøtrening av valper er blitt mye større med årene. Det er stort sett slutt på den tiden hvor valpene var isolert i en hundegård, eller i en låve og hadde minimal kontakt med mennesker. De aller fleste som oppdretter eller kjøper hunder, vet at det er viktig at valpen får nærkontakt men mennesker fra veldig ung alder, og at den ferdes i ulike miljøer. Å delta på valpekurs er en selvfølge for mange i dag.

– Men ikke alle har det klart for seg at denne perioden varer ganske lenge, og at man bør jobbe aktivt med hunden i dens to første leveår. Det kan være mye arbeid, men betaler seg i form av en hund som er veltilpasset og sosial resten av sitt liv, understreker Espeland. Det finnes ingen fasit for hvor mye og hvor ofte sosialiseringstrening skal foregå. Her er det igjen rase- og individforskjeller. Noen valper vil fint tåle å forholde seg til 3-4 nye ting hver dag, med påfølgende repetisjoner. Andre valper kan ha mer enn nok med å forholde seg til noe nytt 2-3 ganger i uka.
De fleste valper leveres fra oppdretter når de er åtte uker gamle. Mange oppdrettere har lagt ned et stort arbeid med å introdusere valpen for ulike erfaringer og opplevelser. Denne kunnskapen kan det være lurt å videreformidler til valpekjøpere, slik at de kjenner

De aller fleste som oppdretter eller kjøper hunder, vet at det er viktig at valpen får nærkontakt med mennesker fra veldig ung alder, og at den ferdes i ulike miljøer.

til mest mulig av valpens bakgrunn. Gry Eskeland foreslår at oppdretterne lager et skjema til valpekjøperne, hvor det føres opp hva valpen har opplevd, og hvilke området valpekjøperen må prioritere.

– Eksempler på slike ting kan være: Underlag valpene har gått på, ute, inne. Glatte gulv, gress, skogsområder, asfalt, snø, vått underlag. Har valpene kjørt bil, i så fall alene, eller bare sammen med mor? Det er stor forskjell på dette.

Hos hunder har det å oppleve ting sammen med mor og kullsøsken, mye mindre sosialiseringseffekt enn om valpene opplever det alene. Dette i motsetning til katter.

– Har valpene møtt andre dyr, i så fall, hva slags dyr? Har de møtt hunder av andre raser og annet utseende enn sin egen? Har de vært eksponert for lyder som støvsuger, vaskemaskin, radio, tv, tordenvær, skramling? Har de møtt ulike typer mennesker hva kjønn og alder angår? Dette er nyttig informasjon man bør bringe videre, påpeker Eskeland.

Tester er usikre

De fleste oppdrettere er opptatt av riktig valp til riktig kjøper, spesielt når det gjelder mentale egenskaper. Det finnes ulike metoder for å teste valper mentalt. Blant annet har politiet tester som skal brukes for å plukke ut fremtidige tjenestehunder. I Sverige har testing av valper vært ganske utbredt.
Gry Eskeland er av den oppfatning at valpetesting er et usikkert verktøy. Blir den utført av en meget kompetent person som har gode verktøy, kan den kanskje si noe, men ikke alt.

– Jeg var med på å gjennomføre en pilotstudie hvor vi testet cirka 100 valper i en periode fra 12 uker til cirka 15 måneder. Vi så noen sammenhenger mellom det vi observerte hos valpen som liten og hos den voksne hunden, men det var først og fremst i den ekstreme enden av skalaen. En valp som var veldig redd som liten, ble også redd som voksen, men ellers var det vanskelig å si noe definitivt. Kullets «lille tøffing» ble ikke spesielt tøff i voksen alder, og de mer forsiktige kunne bli riktig frempå som voksne. Så det finnes ikke enkle måter å forutsi hundens temperament på, hevder Eskeland. ▶

Valpen skal trene på å være sammen med mennesker, voksne og barn, andre hunder og i miljøer både i byen og på landet.

Noe er arv

Da blir det desto viktigere å påvirke der man kan, og gjøre sitt beste for å utvikle valpen i ønsket retning. Nå vil det alltid være en del av hundens mentalitet som skyldes arv, og det er ikke alltid denne delen lar seg korrigere. En forholdsvis stor del av hundens mentalitet er bestemt av arv. Det handler ofte om spesifikke egenskaper. En jakthund har naturlig interesse for vilt og for å forfølge. En gjeterhund vil ha gjeterinstinkter. Dette er i liten grad trenbart. Amerikanerne John Scott og John Fuller utførte allerede på 1960-tallet forskning på ulike raser, hvor de blant annet forsøkte å trene opp ulike hunderaser til å gjøre noe annet enn det den opprinnelig var avlet for, som for eksempel prøve å få en cocker spaniel til å gjete sauer. Studien, som senere er blitt bekreftet av andre, viser at arv spiller en signifikant rolle når det gjelder mange karaktertrekk hos hunder.

– Går man på det mer generelle og mindre rasespesifikke, er det tydelig at noen arvelige egenskaper har større gjennomslagskraft og er mer tydelig fiksert enn andre. Blant de trekk som er klart arvelig er lydsensivitet og redsel for glatte gulv. Dette er trekk som det er vanskelig å trene bort, påpeker Eskeland. Selv om det er enkelte arvelige trekk det er vanskelig å påvirke i særlig grad, er det svært mye som kan gjøres for at valpen skal utvikle seg i riktig retning.

- Det er svært viktig å sosialisere valpen og legge ned mye arbeid i de to første årene. Per definisjon handler sosialisering om å få positive, behagelig opplevelser og lære at ting ikke er farlige. Ikke alt vi kaller sosialisering, er det. Ikke ta med valpen i flere og flere sosiale settinger hvis du opplever at den blir reddere og reddere for hver gang. Da er det ikke sosialisering du driver med, da er det sensitisering, og da kan du i verste fall få en valp med fryktproblemer. Så ta valpen ut, men tenk gjennom hvor mye, hvor lenge og i hvilke miljøer. Så unngår man i størst mulig grad av valpen blir skremt, avslutter Gry Eskeland. ■

Veterinær og atferdskonsulent Gry Eskeland sier det er viktig at valpen får sosialiseres med mennesker med en gang og at den ferdes i ulike miljøer.

Gry Eskeland

Gry Eskeland er veterinær og atferdskonsulent. Hun har sin utdannelse fra Storbritannia ved Universitetet i Edinburgh, men fattet tidlig interesse for adferd og oppsøkte blant andre atferdsekspertene Roger Mugford og Valerie O'Farrel for å lære mer, og var med på ulike atferdskonsultasjoner. Hun jobbet som veterinær i Norge etter studiene, og var også tilknyttet Fjellanger kompetansesenter i Os utenfor Bergen. Senere tok hun en videreutdanning innen adferd på deltid i Southampton. Hun har jobbet med atferd på heltid fra 2002 til 2012, og tok i 2007 en mastergrad i emnet. Siden 2016 har hun drevet Nedre Glomma Veterinærklinikk i Fredrikstad, men jobber fortsatt med atferd og tar imot konsultasjoner.

Råd for sosialisering

Oppdretter bør:

- Håndtere valpene mest mulig.
- Venne dem til mildt stress som å klippe klør, stå stille, o.l
- Eksponere valpene for alminnelige lyder, som husholdningsmaskiner, trafikkstøy, radio.
- La valpene gå på ulike underlag, ute og inne.
- Tidlig innføre noen enkle husregler, som å vente til valpene roer seg litt før man setter ned maten.
- Sette halsbånd på valpene og la dem få kjenne på følelsen.
- Ta med vapene på biltur, både enkeltvis og sammen med mor og søsken.
- Lage et skjema til valpekjøperen med oversikt over hva valpen har opplevd, og hva den bør eksponeres for i sitt nye hjem.

Valpekjøperen bør:

- Ikke være for ivrig og ambisiøs i starten. Valpen må først få finne roen.
- Eksponere den etter hvert for én og én ting. Kryss av på skjemaet.
- Venne valpen tidlig til å være alene. Allerede etter 48 timer i sitt nye hjem kan den forlates noen få minutter.
- Ta valpen med i ulike miljøer. Ta den gjerne med på buss og tog om det er aktuelt.
- Håndtere valpen mye. Venne den til stell og ettersyn av klør, tenner og ører, samt pelsstell etter behov.
- La valpen slappe av og avreagere i eget tempo om den blir skremt. Man kan overeksponere en valp for inntrykk, såkalt «flooding». Det virker mot sin hensikt. Er valpen redd for folkemengder, er det heller ikke nødvendigvis noen god løsning å tvinge den til å bli i situasjonen. Noen ganger må den fjernes, og heller eksponeres i kortere sekvenser.
- Oppsøke snille hunder i ettertid om valpen blir angrepet og skremt av en voksen hund. En slik erfaring kan sette dype spor, men den kan også rettes opp.
- Gå på valpekurs, eller tilsvarende samlinger, med kyndige instruktører.